
მეთადონით ჩანაცვლებითი თერაპიის ეფექტურობის შეფასება აივ ინფიცირებულ პაციენტებში

თსსუ, ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და ნარკომანიის პრევენციის ცენტრი

ოპიოიდური დამოკიდებულება მსოფლიო მასშტაბის ჯანმრთელობის პრობლემაა, რომელსაც უდიდესი ეკონომიკური, პიროვნული და სოციალური ზიანი მოაქვს. საქართველოში, ისევე როგორც მთელ მსოფლიოში, ნარკოტიკული ნივთიერებების, მათ შორის, ოპიოიდების არასამედიცინო მოხმარების მკვეთრი მატება შეინიშნება. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (ჯანმო) მონაცემებით, მსოფლიოში, 16 მილიონამდე ოპიოიდების არასამედიცინო მიზნით მომხმარებელი ადამიანია, მათ შორის 11 მილიონი ჰეროინის მომხმარებელია [1]. ოპიოიდები ყველაზე მეტად გამოყენებადი ნივთიერებებია ევროპაში, აზიასა და ამერიკაში. საქართველოში ბოლო წლებში ჩატარებული ნარკოტიკების ინექციურ მომხმარებელთა რაოდენობის შეფასების კვლევების მიხედვით, ნარკოტიკების მოხმარების ტენდენცია მზარდია. კერძოდ, 2009-2015 წლებში, ნარკოტიკების ინექციურ მომხმარებელთა რიცხვი 40 000–დან 50 000–მდე გაიზარდა [5,6,7]. ინექციურ მომხმარებელთა დიდი ნაწილი ოპიოიდების ჯგუფის ნარკოტიკების მომხმარებელია, როგორც მონონარკოტიზაციის ფორმით, ისე სხვა ფსიქოტროპულ/ნარკოტიკულ ნივთიერებებთან კომპლექსში.

ოპიოიდების მოხმარების თვალსაზრისით, საქართველოში შემდეგი დინამიკა შეინიშნება: 90–იანი წლების დასაწყისიდან, ინექციური ნარკოტიკების მომხმარებელთა უმეტესი ნაწილი აცეტილირებულ ოპიუმს იყენებდა; 2000-2004 წლებში წამყვანი ოპიოიდი ჰეროინი გახდა; 2004 წლიდან, ჰეროინთან ერთად, პოპულარობა ჰპოვა ევროპის ქვეყნებიდან არალეგალურად იმპორტირებულმა პრეპარატმა „სუბუტექსმა“ (ბუპრენორფინი); 2011 წლიდან კი, ქვეყნის სამართალდამცავი სტრუქტურების მიერ გატარებული ღონისძიებების შედეგად, შავ ბაზარზე, პრაქტიკულად, შეუძლებელი გახდა ჰეროინისა და სუბუტექსის შეძენა, თუმცა სამწუხაროდ, ნარკოტიკების მოწოდების შეზღუდვამ დადებითად ვერ იმოქმედა ქვეყნის ნარკოსიტუაციაზე: მოკლე ხანში იოლად ხელმისაწვდომი გახდა და ნარკომომხმარებლებმა აქტიურად დაიწყეს კოდეინის შემცველი აბებისა და სხვადასხვა ტოქსიკური ინგრედიენტებისგან კუსტარულად დამზადებული ნივთიერების – „ნიანგის“ (დეზომორფინის) ინექცია. დეზომორფინი, მაღალი ტოქსიკურობის, მაღალი ადიქტიური პოტენციალისა და ხანმოკლე მოქმედებიდან გამომდინარე, ხშირი მოხმარების გამო, სხვა ტიპურ ოპიოიდებთან შედარებით, უფრო მაღალ სარისკო ქვევას განაპირობებს აივ/შიდსისა და ჰეპატიტების გავრცელების თვალსაზრისით [5,6,7]. მიუხედავად იმისა, რომ, დღეისათვის, აივ ინფექციის გავრცელება წამალდამოკიდებულებში მხოლოდ 1-3%-ია, ამ პოპულაციაში ნარკოტიკების ინექციური გზით მომხმარებლებისა და ჰეპატიტით ინფიცირებულთა მაღალი მაჩვენებელი (65%-80% სხვადასხვა კვლევების მიხედვით) შეიძლება გახდეს აივ ინფიცირების ზრდის მანიშნებელი [8]. შესაბამისად, ოპიოიდური წამალდამოკიდებულების მკურნალობის მეთოდების გაუმჯობესება ძალზე აქტუალურია.

ოპიოიდური დამოკიდებულების მკურნალობის ფარმაკოლოგიურ მეთოდებში ძირითადად მიღებულია აღკვეთის მდგომარეობის მკურნალობა დეტოქსიკაციის მეთოდითა და ოპიოიდების აგონისტებით ჩანაცვლებითი თერაპიის მეშვეობით. დღეისათვის, ჯანმო–ს მიერ აგონისტებით ჩანაცვლებითი თერაპია მოწოდებულია, როგორც ოპიოიდური დამოკიდებულების მართვის ერთერთი ყველაზე ეფექტური მეთოდი [1,3,4]. ჩანაცვლებითი თერაპიის არსი დამყარებულია ჩამანაცვლებელი პრეპარატის ინდივიდუალური ხანგრძლივობით მიღებასა და პარალელურად ავადმყოფის ფსიქო-სოციალური სტატუსის გაუმჯობესებაზე, რაც, თავის მხრივ, ითვალისწინებს ოპიოიდებისა და სხვა ნარკოტიკების არალეგალურად მოხმარების, კრიმინალური აქტივობის, ზედოზირებისა და სიკვდილიანობის შემცირებას; აივ/ შიდსთან და B, C ჰეპატიტებთან, ასევე სხვა სისხლის გზით გადამდები დაავადებებთან დაკავშირებული სარისკო ქვევისა და ამ დაავადებების გავრცელების რედუქციას. დღეისათვის, ოპიოიდებით ჩანაცვლებითი თერაპია კარგად განვითარებული და მთავრობის მიერ მხარდაჭერილი სერვისია საქართველოში. ქვეყნის მასშტაბით, 4000–ზე მეტი პაციენტი მკურნალობს ჩანაცვლებითი თერაპიის პროგრამებში. 2005 წლიდან დღემდე, საქართველოში წარმატებით მიმდინარეობს „აივ–შიდსთან, ტუბერკულოზსა და მალარიასთან ბრძოლის გლობალური ფონდის“ მიერ დაფინანსებული მეთადონით ჩანაცვლებითი თერაპიის პროგრამათა ქსელი, სადაც აივ-პოზიტიური წამალდამოკიდებული პაციენტების კვალიფიციური ჩანაცვლებითი მკურნალობა ხორციელდება [2].

კვლევის მიზანს წარმოადგენს მეთადონით ჩანაცვლებითი თერაპიის (მჩთ) ეფექტურობის შესწავლა აივ ინფიცირებულ წამალდამოკიდებულ პაციენტებში.

კვლევის მასალა და მეთოდები. კვლევაში ჩასართავად რანდომულად შეირჩა 46 აივ ინფიცირებული, მამრობითი სქესის, 18 წელზე მეტი ასაკის ოპიოიდებზე დამოკიდებული პირი, რომლებიც მთ პროგრამაში ჩართვამდე, მინიმუმ 6 თვის განმავლობაში იტარებდნენ ანტირეტროვირუსულ მკურნალობას. საკვლევი პირები მკურნალობას გადიოდნენ „გლობალური ფონდის“ მიერ დაფინანსებულ მეთადონით ჩანაცვლებითი თერაპიის პროგრამაში, რომელიც ხორციელდებოდა სსიპ ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და ნარკომანიის პრევენციის ცენტრის ბაზაზე. მთ პროგრამაში ჩართვისას, მათი დიაგნოზი იყო: ოპიოიდების მოხმარებით გამოწვეული ფსიქიკური და ქცევითი აშლილობანი, დამოკიდებულების სინდრომი (F11.2). საკვლევი პირები 3 წლის განმავლობაში იმყოფებოდნენ ინტენსიური დაკვირვების ქვეშ. კლინიკური სიმპტომატიკა, სარისკო ქცევა, ცხოვრების ხარისხი, დეპრესია (ბეკის დეპრესიის საკვლევი კითხვარი), შფოთვა (სპილბერგის შფოთვის საკვლევი კითხვარი) და სხვა მონაცემები შეფასდა მთ პროგრამაში ჩართვისას და მკურნალობის დაწყებიდან 3,6,12,18 თვის შემდეგ. ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებების არალეგალური მოხმარების ვერიფიკაცია ხორციელდებოდა რანდომული ურინოტესტირებით.

კვლევის შედეგები

კვლევამ გამოავლინა მთ-ს ფონზე, აივ ინფიცირებულ პაციენტთა, ზოგადი ფსიქო-სომატური მდგომარეობის შესამჩნევი გაუმჯობესება. ბეკის დეპრესიის საკვლევი კითხვარის მონაცემების შეფასებით მივიღეთ შემდეგი შედეგები: მთ პროგრამაში ჩართვისას პაციენტთა დეპრესიის მაჩვენებელი იყო საკმაოდ მაღალი (საშუალოდ – 24), მიმდინარე ჩანაცვლებითი მკურნალობის ფონზე, მომდევნო თვეების მანძილზე საგრძნობლად დადებითი დინამიკა დაფიქსირდა (საშუალო მაჩვენებლები 14,14,13,14). გუნებ-განწყობის ფონის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება მკურნალობის პირველ 3 თვეში იქნა მიღწეული და სტაბილურად შენარჩუნდა მომდევნო პერიოდის განმავლობაში. მთ პროგრამაში ჩართვამდე პაციენტთა უმრავლესობას აღენიშნებოდა შფოთვის საშუალოზე მაღალი დონე (46), რაც მკურნალობის მიმდინარეობისას შესამჩნევად შემცირდა (40,40,41,39). აგრეთვე აღსანიშნავია სიცოცხლის ხარისხის გაუმჯობესების მზარდი მაჩვენებლები საწყის მონაცემებთან შედარებით (76,85,86,88,93). ჩანაცვლებითი თერაპიის მიმდინარეობისას, ფსიქოტროპულ-ნარკოტიკულ ნივთიერებებზე ურინოტესტირებით გამოვლინდა არალეგალური ნივთიერებების მოხმარების მნიშვნელოვნად კლებადი დინამიკა. პირველი 2 თვის მანძილზე, არალეგალური ნივთიერებების მოხმარების შედარებით მაღალი მაჩვენებელი იყო (27%-15%). 3 თვის შემდეგ, პოზიტიური პასუხები დაფიქსირდა პაციენტთა მხოლოდ 6.7%-ში. აღსანიშნავი ფაქტია, რომ არალეგალური ნივთიერებების მოხმარების შემთხვევებშიც კი, პაციენტები, ძირითადად, იყენებდნენ პერორალურ ფორმას და გამორიცხავდნენ ინექციებთან დაკავშირებული სარისკო ქცევის ფაქტებს.

დასკვნა

მიღებული ჩანაცვლებითი თერაპიის შედეგების მიხედვით შეიძლება დავასკვნათ, რომ მთ-ს, ანტირეტროვირუსული თერაპიისა და ინტენსიური ფსიქოკოორდირებული კონსულტირების კომბინაცია მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს აივ ინფიცირებული წამალდამოკიდებული პირების ზოგად ფიზიკურ და ფსიქო-სოციალურ მდგომარეობას. სიცოცხლის ხარისხის შესამჩნევი გაუმჯობესება და მკურნალობის დამყოლობის გაზრდა, ასევე, მიუთითებს ჩანაცვლებითი თერაპიის ეფექტურობაზე აღნიშნულ კონტინგენტში. ჩანაცვლებითი თერაპიის პირობებში, აივ ინფიცირებულ პაციენტთა მიერ ფსიქოტროპული და ნარკოტიკული ნივთიერებების მავნედ მოხმარების საგრძნობლად დაქვეითება მნიშვნელოვნად ამცირებს აივ/შიდსისა და სხვა სისხლის გზით გადამდები დაავადებების გავრცელებას წამალდამოკიდებულ პირებს შორის.

ლიტერატურა:

1. World Health Organization, 2009. Guidelines for the psychosocially assisted pharmacological treatment of opioid dependence
2. Todadze K, Lezhava G. Implementation of drug substitution therapy in Georgia. Central European Journal of Public Health, 2008 Sep;16(3):121-3
3. Lawrinson P1, Ali R, Buavirat A, Chiamwongpaet S, Dvoryak S, Habrat B, Jie S, Mardiaty R, Mokri A, Moskalewicz J, Newcombe D, Poznyak V, Subata E, Uchtenhagen A, Utami DS, Vial R, Zhao C. Key findings from the WHO collaborative study on substitution therapy for opioid dependence and HIV/AIDS. Addiction. 2008 Sep;103(9):1484-92. doi: 10.1111/j.1360-0443.2008.02249.x. Epub 2008 Jul
4. WHO/UNODC/UNAIDS. *Substitution maintenance therapy in the management of opioid dependence and HIV/AIDS prevention: position paper*. World Health Organisation, United Nations Office on Drugs and Crime, Joint United Nations Program on HIV/AIDS, 2004
5. Population size estimation of people who inject drugs in Georgia 2014. Study Report. Curatio International Foundation. <http://curatiofoundation.org/population-size-estimation-of-people-who-inject-drugs-in-georgia-2015/>. Accessed Apr 2016.

6. Bio behavioral surveillance survey with biomarker component among HIV/AIDS risk groups, identifying the number of injective drug users (IDU), operations survey. 2012. <http://curatiofoundation.org/projects-search>. Accessed Apr 2016.

7. Estimating the prevalence of injection drug use in five cities of Georgia. [http://bemonidrug.org.ge/wp-content/uploads/2014/07/Estimating - the - Prevalence of - Injection - Drug - Use - in - Five - Cities - of - Georgia.pdf](http://bemonidrug.org.ge/wp-content/uploads/2014/07/Estimating-the-Prevalence-of-Injection-Drug-Use-in-Five-Cities-of-Georgia.pdf). Accessed Apr 2016.

8. HIV risk and prevention behaviors among people who inject drugs in seven cities of Georgia. Bio-Behavioral Surveillance Survey in seven cities of Georgia. Curatio International Foundation. <http://curatiofoundation.org/bbs-7cities-2015/>. Accessed Apr 2016

Gamkrelidze T., Todadze Kh.

EFFECTIVENESS OF METHADONE MAINTENANCE TREATMENT IN HIV POSITIVE PATIENTS

TSMU; CENTER FOR MENTAL HEALTH AND PREVENTION OF ADDICTION

Introduction

The main route of HIV transmission is injective drug use in Georgia (58-60%). Although prevalence of HIV among drug users is only 1-3%, the high number of IDUs and high prevalence of hepatitis C (from 65 to 80% according to the different studies) in this population could be the predictor of HIV increase. Methadone maintenance treatment (MMT) has been implementing throughout the country since 2005 as one of the important strategies to decrease drug related risky behavior, increase adherence to ARV treatment among HIV+ persons and improve the physical and psycho-social status of the patients.

Materials and Method

46 randomly selected HIV positive drug users undergoing MMT with intensive psychological counseling have been studied for 3 years. They received ARV therapy before inclusion in MMT at least 6 month. Risky behavior, quality of life, level of depression, anxiety and other data were measured before starting MMT and after 3, 6, 12, 18 months. The illegal use of psychotropic-narcotics was checked through random urine-testing 3 times per patient per month.

Results

The study showed significant improvement of patients' status. The remarkable decrease of depression and anxiety was observed (dynamic of average scores of depression - 24, 14, 14, 13, 14 and anxiety-46, 40, 40, 41, 39). Life quality increased in comparison with the starting data (76, 85, 86, 88, 93). The positive answers on psychotropic-narcotics were observed in 6.7% on average and even those patients didn't admit any kind of injection-related risky behaviors.

Conclusions

The analyses of data showed that combination of MMT, ARV and psychological counseling significantly improves the physical and psycho-social status of HIV positive IDUs, improves life quality and treatment adherence, dramatically decreases use of illegal psychotropic-narcotic drugs and decreases the risk of spread of HIV and other blood-transmitted diseases among injecting population in Georgia.